

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
Кафедра психології та педагогіки гуманітарного факультету

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ЗДОРОВ'Я»

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра соціології та психології

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Кафедра психології діяльності в особливих умовах

ІНСТИТУТ
ПСИХОЛОГІЇ
ЗДОРОВ'Я

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Тези доповідей

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Харків, 30 травня 2025 р.)

Харків
2025

УДК 159.9:378:355/359-351.74

Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф., 30 травня 2025 р. Харків: НА НГУ. 2025. 321 с.

У збірнику представлено наукові доповіді та повідомлення, в яких узагальнено досвід здійснення соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України.

Публікується за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України», проведення якої організовано Національною академією Національної гвардії України (30 травня 2025 року).

Матеріали конференції будуть корисними науковцям, викладачам вищих навчальних закладів, психологам-практикам, керівникам і працівникам силових структур.

Доповіді відтворені безпосередньо з авторських оригіналів з незначними коректорськими правками. За достовірність представлених матеріалів відповідальність несуть автори.

Макарова О.П. Комплексна судово-психолого-психіатрична експертиза в системі судової експертології: актуальні аспекти застосування у сфері безпеки та оборони.....	119
Матієнко Т.В. Моделювання екстремальної ситуації та його використання у процесі здійснення професійної підготовки поліцейських.....	122
Пашенко А.О. Психологічні особливості дії стрес-факторів на рівень правопорушень військовослужбовців.....	125
Рютін В.В. Нумізматика як ресурс хобі-терапії.....	127
Слурденко Д.О. Психологічні особливості девіантної поведінки військовослужбовців в бойових умовах.....	130
Совгар О.М. CLIL у військовій освіті: інтеграція англійської та технічних дисциплін.....	132
Стаднік А.В., Ващенко І.В., Круть П.П. Особливості здорового способу життя студентів, що навчаються на кафедрі військової підготовки в умовах війни.....	135
Товма І.М., Товма М.І. Психологічні особливості управлінського впливу командирів на підлеглий особовий склад у різних умовах професійної діяльності підрозділу.....	138
Федчук О.В. Психологічна профілактика дезертирства: інноваційний підхід та модель «Sens-2025».....	141
Філоненко В.М. Особливості ставлення до права у військовослужбовців в умовах війни.....	143
Філоненко Л.В. Теоретичні аспекти вивчення психологічних основ формування бойової готовності військовослужбовців.....	145
Фомич М.В. Невизначена втрата у контексті насильницького зникнення.....	148
Храбан Т.Є. Потенційний характер впливу уявлень про героїв і героїзм на поведінку військовослужбовців.....	150
Шевченко В.В. Самоцінність як один із компонентів професійної ідентичності майбутніх психологів національної гвардії України...	153
Шиліна А.А. До проблеми антикрихкості та резильєнтності в екстремальних умовах.....	154
Андрієті А.В. Психопрофілактика синдрому емоційного вигорання у військовослужбовців в умовах війни.....	157
Домну О.М. Професійне вигорання представників міжнародних гуманітарних організацій: психологічна природа явища та виклики сучасності.....	162
Євпак С.В. Особливості адаптації курсантів у закладах вищої освіти ДСНС України.....	163
Лебедь О.С. Професійно-психологічна підготовка як напрям	166

Методологічна основа.

Дослідження ґрунтується на концепції емоційного вигорання К. Масlach, моделі стадій вигорання М. Буріша, теорії емпатії С. Борисенко та підходах до вивчення професійного стресу в гуманітарній сфері (Кочарян, 2020; Мозговий, 2022). У роботі також враховано дані міжнародного лонгітюдного дослідження Lopes Cardozo et al. (2012).

Наукова новизна.

У роботі системно проаналізовано психоемоційний стан представників гуманітарних організацій в умовах воєнного конфлікту. Вперше у вітчизняній практиці встановлено кореляційні зв'язки між рівнем вигорання та емпатією, агресивністю і стресостійкістю.

Практичне значення.

Результати дослідження можуть бути використані для розробки профілактичних програм психологічної підтримки персоналу міжнародних місій, створення системи моніторингу емоційного стану та оптимізації умов праці у сфері гуманітарної допомоги.

ЄВПАК СНІЖАНА ВАЛЕРІЇВНА,

*старший науковий співробітник навчально-наукової лабораторії
екстремальної та кризової психології навчально-наукового
інституту управління та безпеки населення
Національного університету цивільного захисту України*

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДСНС УКРАЇНИ

Професійна підготовка майбутніх фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) вимагає особливої уваги до питання їх адаптації в умовах навчального середовища, що кардинально відрізняється від звичного укладу цивільного життя. Вимоги освітнього процесу у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (далі – ЗВО) – це не лише засвоєння теоретичних знань, а й активна участь у фізичній, тактичній та психологічній підготовці, яка відбувається у чітко регламентованому середовищі. Саме тому, проблема адаптації курсантів ДСНС є актуальним напрямом наукових досліджень і має важливе практичне значення для вдосконалення освітнього процесу в реаліях сьогодення.

Служба в підрозділах ДСНС передбачає виконання обов'язків, які зумовлені високим ризиком, наявністю психологічної напруги та фізичних перевантажень. Тому підготовка курсантів повинна не лише формувати фахову компетентність, а й забезпечувати розвиток стійкого адаптаційного потенціалу –

здатності ефективно пристосовуватися до нових та екстремальних умов діяльності.

Адаптаційний період курсантів супроводжується певними труднощами: зміною соціального оточення, розпорядку дня, обмеженням особистого простору, зменшенням кількості контактів із родиною, перебуванням на казарменому розміщенні, фізичними та психологічними навантаженнями. У цьому контексті адаптація постає не просто як психологічне явище, а як багатовимірний процес, що поєднує фізіологічні, соціальні та індивідуально-психологічні компоненти. Також, слід додати, що в контексті навчання в ЗВО, процес адаптації включає в себе адаптацію безпосередньо до навчання, виконання службових обов'язків та взаємодії у колективі [2].

Вивчення чинників, які впливають на цей процес, дає змогу удосконалити педагогічні підходи, оптимізувати умови освітнього середовища та сприяти формуванню майбутніх рятувальників, які здатні до швидкої й ефективної роботи та прийняття рішень в умовах кризових ситуацій.

Адаптація курсантів починається з першого дня навчання й триває протягом усього освітнього процесу. З огляду на специфіку підготовки в системі ДСНС, виділяють кілька рівнів адаптації:

- фізіологічна адаптація – пов'язана з необхідністю пристосування організму до нових навантажень, обмеженого сну, посилених фізичних вправ. На цьому етапі важливо формувати навички саморегуляції, розвивати витривалість;

- психологічна адаптація – передбачає здатність справлятися зі стресом, що виникає внаслідок відриву від звичного середовища, перебування в колективі з чіткою субординацією та підвищеними вимогами. Значущими стають такі особистісні якості, як емоційна стабільність, впевненість у собі, мотивація до служби;

- соціальна адаптація – включає взаємодію з колективом, прийняття норм поведінки, встановлення позитивних міжособистісних відносин. Ефективна соціальна адаптація знижує ризик конфліктів, сприяє згуртуванню та розвитку командної взаємодії.

Серед основних компонентів адаптаційного потенціалу варто зазначити психологічну гнучкість як здатність змінювати свої когніції, поведінку у відповідь на зміни в навколишньому середовищі, емоційну стійкість як здатність ефективно справлятися зі стресом, негативними емоціями та зберігати емоційну рівновагу, соціальні навички як здатність будувати міцні соціальні зв'язки, спілкуватися та співпрацювати з іншими людьми, когнітивні здібності як здатність до навчання, вирішення проблем, творчого мислення та адаптації до нових знань та мотивацію до саморозвитку, досягнення цілей і подолання труднощів [1].

Формування адаптаційного потенціалу можливе лише за умови системного підходу з боку викладачів, психологів відділу психологічного забезпечення та керівного складу. Необхідно створювати умови для поетапної адаптації,

проводити тренінги на підвищення стресостійкості, впроваджувати сучасні підходи до психолого-педагогічного супроводу навчання, що дозволяє своєчасно виявляти проблеми і надавати відповідну допомогу.

Дослідження особливостей процесу адаптації курсантів дозволяє не лише глибше зрозуміти їх потреби, а й забезпечити більш цілеспрямовану та результативну систему підготовки фахівців для роботи в надзвичайних ситуаціях. Подальші наукові розвідки у цій сфері мають бути спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо покращення адаптаційних механізмів та впровадження інноваційних методів психолого-педагогічного супроводу.

Адаптаційний потенціал особистості розглядається як здатність людини до ефективно пристосовуватися до змін у своєму житті, нових умов та викликів, при цьому зберігаючи свою цілісність. Успішна адаптація є важливою складовою, яка дає змогу швидше відновлюватися після впливу стресових ситуацій, переживання негативних станів, досягати успіхів у різних сферах життя та в своїй професійній діяльності, ефективно справлятися зі змінами та бути відкритим до нового досвіду.

Таким чином, успішна адаптація курсантів ДСНС до умов навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами є складним, багаторівневим процесом, який охоплює фізіологічні, психологічні та соціальні аспекти особистості. Успішне проходження цього етапу є передумовою ефективного професійного становлення майбутнього рятувальника.

Список бібліографічних посилань

1. Dotsenko V. V., Tokarenko Y. V. Adaptation potential of specialists of the security and defense sector of Ukraine at the stage of professional formation. *Habitus*. 2024. № 67. С. 14–146. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.67.21> (дата звернення: 19.05.2025).
2. Розіна І. В. Психологічні особливості супроводу процесу адаптації курсантів вищих навчальних закладів до виконання завдань у навчально-бойових умовах / І. В. Розіна // Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості : зб. наук. праць II Міжнар. науково-практ. конференції (м. Херсон, 26-27 вересня 2019 р.). – Херсон : ФОП Вишемирський В. С., 2019. – С. 275-278.

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ
БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Тези доповідей
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Харків, 30 травня 2025 р.)

Відповідальний за випуск:

С.О. Ларіонов

Коригування списків бібліографічних посилань:

Д.С. Кобзева

Комп'ютерне верстання:

Д.С. Кобзева

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 7. Тираж 100 пр.

Видавець і виготовлювач – Національна академія НГУ.

Майдан Захисників України, 3, м. Харків, 61001.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2799 від 22.03.2007 р.